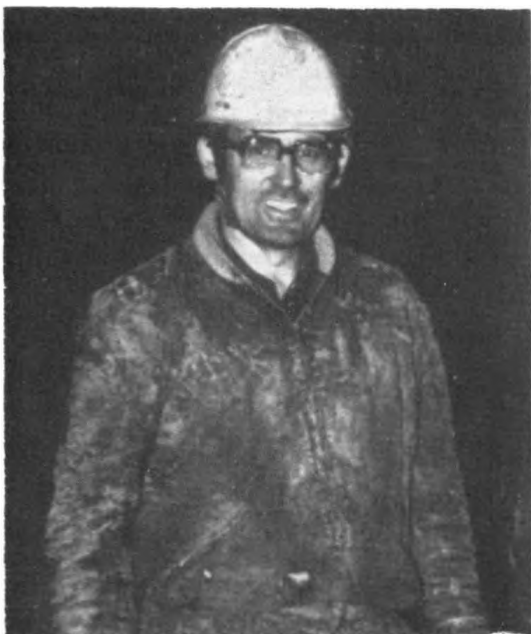

IN MEMORIAM

DR. SOMOGYI GYÖRGY (1937—1987)

1987. március 4-én késő este kaptuk a megdöbbentő hírt: dr. Somogyi György, a fizikai tudományok kandidátusa, a Magyar Tudományos Akadémia Atommagkutató Intézete főmunkatársa, az odorvári Hajnóczy-barlangban rendszeresen végzett detektorcsere után, a barlang szájánál rövid szenvedés után elhunyt. Felfoghatatlannak, érthetetlennek, igazságtalannak éreztük-érezzük, hogy ő, akit jó fizikumú, hatalmas munkabírású, mindig tevékenkedő és munkáját szenvedélyesen szerető kutatónak ismertünk meg, nincs többé körülünkben, nem vállal és nem végezhet el újabb és újabb, nemzetközi mércével mérhető feladatokat.

Dr. Somogyi György 1937. augusztus 31-én a Szatmár megyei Nábrádon született. Iskoláit szülőfalujában kezdte meg, majd Debrecenben folytatta, s ott szerzett kémia-fizika szakos tanári oklevelet. Már gimnazista korában, majd később egyetemistaként is bejárt az intézetbe tanulni, s tanulva dolgozni.

A Kossuth Lajos Tudományegyetemen először gyakornokként, később tanársegédként dolgozott 1968-ig, amikor tudományos munkatársként az ATOMKI-hoz került. Itt elsősorban kedvező kutatási területével, a nyomdetektorok vizsgálatával foglalkozott. E témából írta meg egyetemi doktori értekezését 1967-ben, valamint védte meg kandidátusi disszertációját 1975-ben. Sajnos, a megkezdett akadémiai doktori értekezése már sohasem készül el...

Munkássága nyomán a nyomdetektor-módszer művelőinek és alkalmazóinak köre egyre bővült. Az utóbbi időben dr. Somogyi György tucatnyinál több külföldi és nagyon sok hazai partnerrel dolgozott együtt. Az együttműködő kör jelentős részének a természetben történő radontranszport kutatása volt a témája, de számára ezen belül is kiemelt fontossággal bírt a karsztos közegben létrejövő természetes radonmozgás kutatási területe.

Életében sokat vállalt és sokat teljesített. Hihetetlen és korlátlanul érzett munkabírása lehetővé tette, hogy sok helyen sokat dolgozzék. Tagja volt az MTA Magfizikai Albizottságának és a DAB Agrofizikai Munkabizottságának. Az International Nuclear Track Society vezetőségének és a Nemzetközi Atomenergiái Ügynökség tagjaként, valamint a Nuclear Track c. nemzetközi szakfolyóirat regionális szerkesztőjeként munkásságának igen jelentős részét a nemzetközi tudományos életben fejtette ki. 1976-ban Münchenben, 1981-ben Bristolban, 1983-ban Acapulcóban, 1985-ben Rómában tagja volt a Nemzetközi Szilárdtest Nyomdetektor Kongresszus tudományos tanácsának. Természetesen, minden kongresszuson felkért előadóként is szerepelt. Közvetlenül a halála előtt kapta meg az 1988. évi pakisztáni kongresszusra a meghívást. Ezen nemzetközi rendezvények mellett Pakisztánban, Mexikóban, Vietnamban tartott nemzetközi tanfolyamokon előadássorozatokat.

A rendkívül szerteágazó elfoglaltságai mellett maradt ideje a barlangok kutatására is. Sok barlangban járt, több helyen végzett szilárdtest nyomdetektoros alfa-aktivitás vizsgálatokat, de legjobban a Bükköt szerette, s azon belül is a Hajnóczy-barlangot. 1977-ben itt kezdte meg barlangi méréseit, s a sors kiszámíthatatlansága folytán itt fejezte be azokat, az életét kioltó szívroham következtében.

Kutatási témája sokakat érdekelt, volt elég önkéntes segítője. Így vált lehetővé, hogy a mérések közös munkaként hosszabb-rövidebb időn át folyjanak 4 mecseki zombolyban, a Cserszegtomaji-kút-barlangban, az Alba-Regia-, a József-hegyi-, a Molnár János-, a Hajnóczy-, a Létrási-vizes-, a Szepessy-, az István-lápai-, az Anna-, a Tapolcai-tavas-, a Baradla-, a Béke-, a Vass Imre-barlangokban, a budapesti Gellért- és Lukács-forrásokban, egyes létrási forrásokban, valamint egy 270 m mély karsztkútban. S hogy mi is mennyire komolyan vettük feladatunkat, arra egyértelmű válasz az, hogy a mérések, vizsgálatok nagyobb része ma is folyik, s azt folytatni is fogjuk az ATOMKI kutatóinak közreműködésével.

Dr. Somogyi György 1960-tól kezdődően egyedül vagy kutatótársaival 150 publikációt közölt itthon és külföldön, melyekre több mint ezer nemzetközi hivatkozás ismert.

*Dr. Lénárt László (NME, Miskolc)
és az ATOMKI Nyomdetektor Csoportja (Debrecen)*

DR. SOMOGYI GYÖRGY MUNKÁIBÓL

A szorosan a karsztok és a barlangok kutatásához kapcsolódó legfontosabb dolgozatok a következők:
G. SOMOGYI—GY. NÉMETH—J. PÁLFALVI—I. GERZSON: Subsurface radon-distribution measurements with LR-115, CR-39, and TL-detectors — *Proc. 11-th Int. Conf. on SSNTDs, Bristol, 1981. Eds.: P.H. Fowler and V. M. Clapham, Pergamon Press, (1982) 525—529.*

SOMOGYI GY.—VARGA ZS.—NÉMETH GY.—PÁLFALVI J.—GERZSON I.: Radonmérés a Hajnóczy-barlangban — *Izotóptechnika, (1983) 38—52.*

A. VÁRHEGYI—I. BARANYI—I. GERZSON—G. SOMOGYI: Geogas bubble model of radon transport and its use in uranium exploration — *Proc. of the 31-th Int. Geophys. Symp. Gdansk sept. 29.—okt. 3. 1986. Vol. II. pp. 68—80.*

G. SOMOGYI—L. LÉNÁRT: Time-integrated radon measurements in springs and well waters by track technique — *Nucl. Tracks, 12. (1986) 731—734.*

VÁRHEGYI A.—BARANYI I.—SOMOGYI GY.: Geogáz mikrobuborékok segítségével megvalósuló felszínalatti, vertikális radontranszport modellje — *Izotóptechnika, 29, (1986) 73—104.*

SOMOGYI GY.—LÉNÁRT L.: Nyomdetektoros radonmérések a bükki karsztvizekben — *Borsodi Műszaki-Gazdasági Élet, 31, (1986) 28—31.*

SOMOGYI GY.—LÉNÁRT L.: Bükki barlangok radioaktivitásának vizsgálata — *NME Közleményei, I. sorozat, Bányászat, 33, (1986) 221—233.*

A. VÁRHEGYI—I. BARANYI—GY. SOMOGYI: A modell for the vertical subsurface radon transport in "geogas" microbubbles — *Geophysical Transactions, 32, (1986) 235—253.*

G. SOMOGYI: Track detection methods of radium measurements — *ATOMKI Preprint E/25 (1986) and Chapter in the "Monograph on Environmental Behaviour of Radium" Ed. G. S. Linsley, IAEA, Vienna*

VÁRHEGYI A.—BARANYI I.—GERZSON I.—SOMOGYI GY.: A radontranszport geogáz-buborék modellje és alkalmazása a mélységi uránkutatásban — *Magyar Geofizika, 28. (1987) 34—40.*

GÉCZY G.—SOMOGYI GY.: A barlangi légkörzés egyszerű modellje a Szemlő-hegyi-barlangban végzett radonmérések alapján. — *Oktatási intézmények karszt- és barlangkutató tevékenységének II. országos tudományos konferencia kiadványa, Szombathely, 1987. 73—80.*

SOMOGYI GY.—LÉNÁRT L.—HAKL J.—NÉMETH GY.: A radonkoncentráció szezonális változása egyes bükki barlangokban — *Oktatási intézmények karszt- és barlangkutató tevékenységének II. országos tudományos konferencia kiadványa, Szombathely, 1987. 65—72.*

NEVES KÜLFÖLDI BARLANGKUTATÓK ELHUNYTA

A karszt- és barlangkutatók nagy nemzetközi családja 1987-ben súlyos veszteségeket szenvedett, több világszerte ismert személyiség távozott az élők sorából. Talán valamennyiük közt legismertebb volt a francia

Norbert Casteret,

akinek több könyve magyarul is megjelent, és bizonyára nem egy magyar fiatal érdeklődését keltette fel a barlangkutatásban való részvételre.

Norbert Casteret 1897-ben született, és alig volt 15 éves, amikor egy szál kötéllel leereszkedett a 35 m mély Planque-zombolyba. És ide kívánczik egy másik esemény: már a 61. évében járt, amikor egy többnapos expedícióban sikeresen lejutott az 513 m mély Pierre-barlang fenekére. E két véglet között több mint 2000 barlangot keresett fel, számos zombolyba elsőként ereszkedett le, sok ismeretlen szifont úszott át. A II. világháború után ő szervezte meg a Pierre Saint-Martin-barlang kutatására indított francia—belga expedíciót. 1955-ben az ő kutatócsoportja győzte le a híres Cigalère-barlang 52 vizesését. Búvármerüléssel tárta fel a Montespan-barlangot, ő találta meg a Garonne föld alatti eredetét, leereszkedett a Henne Morte-barlang mély aknájába, átkutatta a Pireneusok jeges barlangjait,

melyek egyike az ő nevét viseli (Grotte Casteret). Részt vett a barlangkutatás nemzetközi szervezeti életében is. Egyik szervezője volt az I. Nemzetközi Speleológiai Kongresszusnak, amelyet 1953-ban Párizsban rendeztek.

Norbert Casteret népszerű barlangos könyveinek sorát a „Tíz év föld alatt” (Dix ans sous terre) nyitotta meg. Magyarul is megjelent egy későbbi műve, a „Harminc év a föld alatt”. De megírhatta volna a „75 év a föld alatt”-ot is, hiszen 90 éves volt, amikor 1987. július 22-én elragadta a halál.

A nyugat-németországi barlangkutatás is kiemelkedő alakját veszítette el 1987-ben

Helmut Frank

személyében. Ő alapította a Laichingeni Barlangkutató Egyesületet és évtizedeken át elnöke volt. Neve nem ismeretlen a Karszt és Barlang olvasói előtt, mivel többször is hírt adtunk a denevérekkel kapcsolatos megfigyeléseiről.

Helmut Frank 1926-ban született és már gyermekkorában eljegyezte magát a barlangkutatással, a Sváb Alb valamennyi barlangját bejárta. Nem volt „hivatásos” barlangkutató, mint Casteret, szüleitől egy kis szövőüzemet örökölt, és textiltechnikusként

azt vezette. Minden szabad idejében azonban a barlangkutatásnak hódolt és maradandót alkotott. Egyik alapítója volt, később pedig tiszteleti tagja lett a Német Barlang- és Karsztkutatók Egyesületének, ő hozta létre a laichingeni Barlangmúzeumot. Szakmailag főleg a denevérek kutatásával foglalkozott, megfigyeléseit kiterjesztette Szlovénia karsztjaira is. Németországban szorgalmazta és aktívan szervezte a denevérek védelmét.

A jugoszláviai barlangkutatás két nagy tiszteletben álló nesztora hunyt el 1987-ben. Elsőként említjük a 85 évet élt

Roman Savnik

professzort, a ljubljani egyetem tanárát. 1951—62 között ő volt a Szlovén Tudományos Akadémia postojnai Karsztkutató Intézetének igazgatója. Segítségével a szlovéniai barlangkutatás ebben az időszakban öles léptekkel haladt előre: a feldolgozott barlangok száma 743-ról 2525-re emelkedett. Egyike volt a II. világháború után a Szlovén Barlangkutató Társulat megalapítójának. Ő szervezte meg a jugoszláviai barlangkutatók első kongresszusát 1954-ben. Fő kutatási területe a Pivka medencéje és Idrija vidéke volt, neki köszönhető az Idrijától É-ra fekvő Ravne-aragonitbarlang újrafelfedezése. Mint geográfus, számos földrajzi tankönyvet írt. Fő műve Szlovénia földrajzi helyneveinek lexikona

(Krajevni leksikon Slovenije), melynek 4 kötetében jelentős helyet kaptak a térség karsztobjektumai.

A karsztológia nemzetközileg elismert legkimagaslóbb képviselői közé tartozott

Josip Roglič,

aki szintén 1987-ben hunyt el, 81 éves korában. A Dinári-karsztvidék szívében, Imotskiban született, így nem csoda, hogy amikor földrajztanár lett, tudományos kutatómunkáját a karsztok jobb megismerésére összpontosította. Részletesen tanulmányozta többek közt az Imotski-polje töbreinek eredetét, a karsztfennsík (az ún. ravnik) genetikáját. Vizsgálódásait később összehasonlító célból kiterjesztette a Föld más karszterületeire is, és új megállapításokat szűrt le a karsztkorrózió, valamint -erózió hatékonyságáról. Magam is tanúja lehettem azoknak a heves szakmai vitáknak, amelyek tudományos konferenciákon német kollégájával, Herbert Lehmann-nal folytatott különösen a poljeképződésre vonatkozóan. A karsztológia örökbecsű értéke a kezdeményezésére és jórészt az ő munkájával megszületett horvát karsztnevezéktan. Tudományos munkásságán kívül a jugoszláv barlangkutatás szervezeti életében is aktív szerepet játszott, szorgalmazta a horvátországi barlangkutató egyesület és az egész Jugoszláviára kiterjedő speleológiai szövetség létrehozatalát. *Balázs Dénes*

EGY HEGYMÁSZÓ HALÁLÁRA

A Gondolat Könyvkiadó gondozásában megjelent Tadeusz Piotrowski, neves lengyel hegyászó „Viharban, fagyban” című könyve. A szerző munkájának magyarországi megjelenését már nem élte meg, 1986 júniusában a K₂ meghódítása után a csúcstről lefelé jövet lezuhant. Az esemény egy régi emléket idéz fel bennem, ami a magyar barlangkutatás történetének kis epizódja.

1979-ben a „Nagy-Vecsem” expedíció táborát meglátogatta az akkor már ismert hegyászó, Tadeusz Piotrowski. Női mivoltomra való tekintettel — a barlangtól száműzve — a felszínen a telefonközpontos feladatát láttam el. A jól megtermett, magas, széles vállú hegyászó leszállása előtt csekély lengyel tudásomat kamatoztatni kívántam, s mesélni kezdtem a 90-es akna beszállásának fortélyait. A nyugodt, tudásában biztos, gyakorlott hegyászó az első szó után leintett, hogy tudja teendőjét, majd elindult lefelé. A baj a 90-es aknánál kezdődött! Itt a csörlőállástól a 90-es aknába egy szűk járat vezetett, míg a drótkötelet — szabad futása érdekében —

egy felsőbb nyíláson vezették az aknába. A beszállást úgy kellett végrehajtani, hogy a szűkületen átkúszva rákapcsolta magát a kutató a felülről lelógó drótkötél végére, majd a biztosítókötél leoldása után jelt adott a csörlő leeresztésére. Piotrowski — a helyzetet nem ismerve — átréselte magát a szűkületen, majd amikor a 9 mm-es biztosító kötélen belelógott az aknába jött rá tévedésére. A drótkötelet nem érte el, azt leereszteni nem lehetett, s a hatalmas test visszahúzása a vékony kötéll segítségével a szűkületen miatti lehetetlenség bizonyult. Az alsó telefontól ügyelő Sztákos Károly jelezte a bajt, majd mély hallgatásba merült. Néhány perces rémült várakozás után türelmetlenül sürgetni kezdtem, hogy mi újság? Végre megjött a válasz „azt hiszem, megmentjük”.

Ezután még 17 évig járta az óriás hegyeket, évről-évre újabb és nagyobb sikereket elérve, mígnem 1986-ban alakja örökre beleveszett a hómezőbe.

Székely K.

CONTENTS

STUDIES

<i>A. Kiss—K. Takács-Bolner</i> : New important explorations in the Pál-völgy cave	3
<i>Dr. M. Veress—J. Futó</i> : Contributions to the morphogenesis of the Likas-kő of the Hódos-ér	9
<i>L. Sásdi</i> : Gypsum karst phenomena at Alsótelekes	17
<i>S. Hadobás</i> : 19th century description of the Baradla cave by József Jónás	23
<i>Dr. Gy. Topál</i> : Bat rabies in Europe	27

REVIEW

Theoretical investigation of subaquarian solution producing hydrothermal spherical niches (<i>Dr. G. Szunyogh</i>)	29
<i>News from Abroad, Press-Review</i>	
Cave explorations in the Soviet Union (<i>V. E. Kiselyov—A. B. Klimchuk</i>)	32
Speleological conference in Georgia, USSR (<i>K. Székely</i>)	34
Paleokarst and karst protection conference in Poland (<i>T. Bakó</i>)	35
International Symposium on Speleotherapy in Bleiberg (<i>J. Tardy</i>)	36
<i>Our researchers abroad</i>	
Exploration on the Nanos karst plateau, Slovenia (<i>A. Hevesi</i>)	40

<i>Karst and Cave Research News from Hungary</i>	
Karst and speleological conference in Szombathely (<i>M. Veress</i>)	45
Surveying the Meteor cave (<i>F. Szilágyi—P. Tihanyi</i>)	46
Anthropogenetic exhibition in the Hungarian National Museum (<i>M. Juhász</i>)	49
Tourism in the caves of Hungary (<i>D. Balázs</i>)	49
The longest and deepest caves of Hungary (<i>K. Takács-Bolner</i>)	51
<i>Our Society's Life</i>	
Central research camping organised by the Hungarian Karst and Speleological Society in Buda (<i>P. Szablyár</i>)	65
The activities of the Hungarian speleological group (<i>K. Takács-Bolner</i>)	70
Anniversaries in karst and speleological research in Hungary (<i>K. Székely</i>)	72
Congratulations to the 80-year-old Dr. Hubert Kessler (<i>J. Kubassek</i>)	76
<i>Bookshelf of the Speleologist</i>	
<i>T. Hazslinszky</i> : Cave tours in 8 countries (Guide to cave tours in the touristic caves of Austria, Bulgaria, Czechoslovakia, Yugoslavia, Poland, Hungary, the GDR and Rumania) (<i>A. Kósa</i>)	78
<i>In memoriam</i>	
Dr. György Somogyi (1937—1987) (<i>L. Lénárt</i>)	81

Főszerkesztő:

Dr. BALÁZS DÉNES

Szerkesztő:

SZÉKELY KINGA

Szerkesztő bizottság:

Dr. Dénes György, Fleck Nóra, Kárpát József, Maucha László, Szablyár Péter

Felelős kiadó:

GÁDOROS MIKLÓS

Szerkesztőség:

MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT

1061 Budapest, Anker köz 1—3. Telefon: 217-293

Készült a Globus Nyomdában 1988-ban

ISSN 0324-6221

Fényképösszeállítás jobbra a borítón: Pillanatképek az 1987. évi társulati kutatótáborból (Szablyár P. és Székely K. felvételeiből)

Fénykép a hátsó borítón: Részlet a Szelek barlangjából (Kárpátné Fehér K.—Kárpát J. felvétele)

Photomontage on the opposite side: Snapshots in the speleological research camping in Buda (by P. Szablyár and K. Székely)

Picture on the back cover: Detail of the Vintului cave (Rumania) (by K. Kárpát Fehér—J. Kárpát)

